

Йамдэ лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН органжэ
1937 ий, 3 март
№ 12 (448)

Сталинский Конституцым сайын тунэмына!

Кэнгэж каникул мартэ Конституцым сайынак палэн налаш манын совэт правитэльствын вуйлатышыжэ Вӓчэслав Михайлович Молотов йолташ ойым пуэн ыльэ.

Чыла тунэмшэ-влак тидэ ойым пэш куанэн ваш лийыч. Вэт мэ, кажныжат, социалист общэствым эн активнын ыштышэ-влак радамыш кушкын, вийым погэн шогэна. А социалист общэствым Лэнин—Сталин партийын вӱдэн нангайымыжэ почэш уло вийым пуэн ышташ,—пэрвойак шкэнан элын кузэ ышталтмыжым,—тудын тӱҥ законжым-Сталинский Конституцым сайын палаш кӱлэш.

Мэмнан рвэшамыч пийалан Совэт элэш шочын кушкынyт. Нуно тошто годсо каргымэ илышым ужын огытыл. Мэмнан рвэшамычын илышышт куанымашан. Сталинский Конституцын сайлыкшым, куатшым палашлан тошто годсо каргымэ илышыжымат сайын шинчымэ кӱлэш. Лу ий дэнэ кузэ кугыжа, пойан кашак вашта-рэш кучэдалмымат палыман. Тунам вара Сталинский Конституцэш мо возалтын—чыла тудо кугу сэҥымашын акшым раш умлаш лийэш.

Пашазэ дэн крэсаньык государствэ кузэ чоҥалтын, тудын кучэмжым шинчыман. Тыгак ССР Ушэмысэ граждан-влакын правашт да обӓзанностьыштым пэш сай палаш кӱлэш.

Мэ тидэ Конституцым пэш йӧратэн, пэш тыршэн тунэмына.

Совэт школышто тунэмшэ кажнэ пионьэрын, молынат Конституцо дэн ик отмэткэ вэлэ лийман—„отлично". Вот мэмнан пуымо алал мутна!

Пэрвой урок

18-шэ фэвральыштэ мэ у Конституцым тунэмаш тӱҥална. Пэрвой урокышто буржуазнэ государствэ дэн ССРУ коклаштэ могай ойыртэмыш улмым лончылышна.

Инородцэв Тимош.

Кужэнэр кыдалаш школ, 7-шэ класс

Сай дэчат сай лийжэ

Рыбинскэ йоча станцыштэ самырык натуралист Титова нигунам ваш-ваш кэлшыдымэ тушман-шамычымат кӧндарэн моштэн. Тудо пийым, пырысым, кроликым да куголььам ик вэрэш (клэткыштэ) ашна. Чыланат ик йэш гай кэлшэн илат.

А вэс самырык натуралист Омороков Вильа (Кэсвэл область гыч) тылэчат оҥай пашам ышташ шонэн. Тудо шогэртэным айдэмэ йӱк дэн ойлаш туныктэн. Тидлан йолташыштат ӱшанэн огытыл. А кызыт вуно шкэ пылышыштланат огыт ӱшанэ. Вэльан шогэртэнжэ кутырэн мошта! Лу нарэ мутым рашак каласа.

Пӱтынь Ушэмысэ йал озанлык станцыштэ самырык натуралист-влак ышкэныштын оҥай дэч оҥай опытышым, экспонатыштым ончыкташ намийат.

Мичурин йӧн дэн куштымо нигунам тыгайым уждымо чаплэ сад саска-влак.. Пӧртэш шындымэ сад саска-влак гыч кӧршэкэш куштымо олмапу, груш, вишньэ, сливэ... Икийаш шурно дэн опыт-влак... Сурт кайыкым, кроликым, прэзэ, пача-влакым ончэн куштымаш... Туныктымо пий-влак... Самырык пчэловод, колызо, охотник, садовод, шэлковод-влак...

Мландэ шымлышэ самырык разvэдчик-влакат шуко сылнэ пашаштым ончыктат. Нуно шагалак огыл шэргакан руда шочмо вэрым муынyт. Новосибирскысэ йоча-шамыч шӧртньӧ йӧрэак рокым муынyт, кызыт тудым мушкаш тӱҥалмэ.

Самырык тэхник-влак йал озанлык машинлан тӱрлӧ у модэльым тидэ станцылан йамдылат. Тидэ модыш огыл: нунын ыштымэ йужо модэльыштым инжэньэр-влак кӱлэш пашаш кучылташ шонат.

Мэ иктаж мом уждэ воктэчшэ эртэн кайэна гын,—тудым самырык натуралистын писэ шинчажэ ужэш. Тэ иктаж ныл лышташан клэвэрым, вожшо дэн кӱшкӧ кушшо кагуным, альэ шуко вуйан пун вуй чачам (одуванчик) ужында? Ботаник лукышто мланна тыгай оҥай кушкылым шуко ужаш лийэш.

Выставкын йоча сэктыржэ самырык натуралист-влак дэч шуко сэрышым налын. Нуно мом йамдылымыштым возат. Нунын экспонатышт кокла гыч йужышт район кокласэ выставкылаштэ сай вэрым налынyт. Но вэт тидэ рвэзэ-влакын мом мом йамдылымышт гыч пычырик ужашыжэ вэлэ. Альэ чылажак йӱкым пуэн огытыл.

Йоча-влак, шкэндан павильонда нэргэн ида мондо! Тэндан тидэ павильонда Пӱтынь Ушэмысэ йал озанлык выставкыштэ ик эн оҥай, чаплэ павильонжо лийжэ манын тыршыза!

Н. Студэнэцкий.

Выставкылан мый кроликэм йамдылэнам

Мыйын кӱм мужыр кроликэм уло. Нуно чыланат шыншыла урлык улыт. Тэвэ ик ава кроликэм тэний чылажэ 26 игым ыштэн ыльэ. Мый тудын игыжвлакым шкэнан колхозлан пуышым. Мыйын ашнымэ кроликэм-влак пэш кугу доходым пуат. Ик мужыр кроликым Пӱтынь Ушэм йал озанлык выставкыш йамдылэнам.

Сэмэльанов Йыван.

Шэрнур район.
„У памаш" колхоз.

18 фэвральыштэ Йошкар Оласэ кыдалаш школын 7, 8 дэн 10-шо класслаштыжэ ССР Ушэмын Конституцыжым туныктымаш тӱҥальэ.

СӰРЭТЫШТЭ: 7-шэ „В" классыштэ Конституций урок. Отличнэ тунэмшэ Вэлниковскайа Нина ССР Ушэмын кугыжаныш устройствын планжым каласкала.

Фото С. Чуршуковын.

Мэжлаук В. И. йолташ—ССР Ушэм Нэлэ Промышлэнность Калык Комиссар

ССР Ушэм Рӱдӧ Исполнитэльнэ Комитэт прэзидиум Мэжлаук Валэрий Иванович йолташым ССР Ушэм Совнарком вуйлатышым олмэштышэ да ССР Ушэм Кугыжаныш План Комисс вуйлатышэ гыч утарэн, ССР Ушэм Нэлэ Промышлэнность Калык Комиссарлан пэнгтыдэмдэн.

* * *

Смирнов Гэннадий Иванович йолташым ССР Ушэм Кугыжаныш План Комисс вуйлатышылан шогалтымэ.

Спартакиадэ вашэш

Кызыт Йошкар-Ола район мучко пэлэ кыдалаш школлаштэ йоча-влакын войэнэ-физкультур сорэвнованьышт эрталтэш.

1-й мартыштэ, пэлэ кыдалаш школ-влак гыч ойырэн колтымо талэ физкультурник-влаклан район спартакиадэ лийын.

Смирнова.

Спартакиадыш кандидат-влак

Моркэш рвэзэ физкультурник-влакын лийшаш спартакиадыш мэат 4 сай йэчызэ-влакым колтэна. Кузнэцов В., Краснов да Николайэв мэмнан эн талэ йэчызэ улыт. Нуно спартакиадыш кайат. Тыгак шашкэ дэн сайын модшо-влак кокла гыч Бэкэшэв Йыванным, Николайэв Микалым, Миронов Мэтрийым колтэна.

В. Иванов.

Морко район, Изи-Корамас ПКШ.

Пушкин лӱмэш рэспублик выставкыштэ. (Фото Рыбаковын)

Звэна вожатыйын блок-нотшо

Нормым пуаш вашкыза!

Толшаш шыжым совэт властьлан 20 ий тэммэ вашэш шуко пионьэр отрäд-влак эл аралымэ кум оборонно значоклан нормым пуаш шкэ ӱмбакышт нальыч. Эл аралымэ кум оборон значоклан нормо пумашкэ пэрвой „БГТО“ пура. Тидэ тӱҥ значок, тидлан кажнэ пионьэр нормым пуыман.

Тэлэ эртымэ дэч ончыч, кывытак йэчэ дэн нормым пуаш вашкаш кӱлэш. Кӧ йэчэ дэн коштын ок мошто гын, тидлан шукат ок кӱл, ик кок каналэктын мунчалтэн коштмо сита, вашкэ тунэмаш лийэш. Тидын дэч варажэ нормо пуашлан трэнировко вэлэ кӱлэш.

13—14 ийаш рвэзэ-влаклан нормо тыгай: 3 киломэтрым 22 минутышто, а ӱдыр-влаклан 2 киломэтрым 18 минутышто кайыман.

15—16 ийаш рвэзэ-влаклан 6 киломэтрым 38 минутышто да, ӱдыр-влаклан 3 киломэтрым 26 минутышто кайаш кӱлэш.

Йужо рвэзэ-влак „БГТО“ значоклан тэлым нормо пумашкэ йэчэ дэч посна моло нимат ок пуро манын шонат. Укэ, тидэ йоҥгылыш. Тэлэ дэн шошо тылзылаштэ тугак лӱймӧ дэн (тирыштэ), кандраш (канатыш) кӱзымӧ дэн, турникыштэ кид вий дэн нӧлталтмэ дэн, эрдэнэ гимнастик комплэкс дэн, адак противогаз тунэммаш да санитар минимум дэн нормым пуаш лийэш.

Ты тунэммэ ий пытымэшкэ нинэ нормым пуашлан жап сита, тидлан пижаш гына кӱлэш. Чыла ты ончыктымо нормовлакым пуэн шуктэна гын (а тидым пуашак кӱлэш), тунам вара кэҥэжлан куржмаш, кужыт дэн кӱкшытыш тӧрштылмаш, пуш дэн коштын моштымаш да иймэ дэн вэлэ нормо пушаш кодэш.

„БГТО“ значоклан нормым пумо годым комисыштэ, туныктышо, школ пэлэн улшо врач, ГТО значоклан нормым пушо ик йэҥ да отрäд вожатый лийман.

Чыла тӱрлӧ дэнат нормым пуэн пытармӧҥгӧ, комисэ нормо пушылан справкым пуа, ты справкэ дэн вара значокым налаш лийэш.

Тунэмшэ-рвэзэ-влак! толшаш шыжым совэт властьлан 20 ий тэммым эл аралымэ кум оборонно значокым налын вашлийаш вашкыза!

Сазанова Ньуран отрäдшэ молылан примэр

Шушэр тӱҥалтыш школышто 22 пионьэр уло. Пионьэр вожатый Шалайэва Ф., пионьэр коклаштэ пашам сай шуктэн шога.

Пионьэр-влак коклаштэ художэственнэ паша эрэ ышталтэш. Нуно у муро, модыш-влакым тунэмыныт.

Чӱчкыдынак спэктакльым шындэдат. Тугак канымэ жапыштэ физкультур дэнэ заниматлат, оборонно значоклан нормым пуат.

Пионьэр пашам сай шындымэ дэнэ пионьэр влакын тунэммыштат кэчын сайэм толэш.

Тэвэ Сазанова Ньуран звэнаштыжэ чыла пионьэр „отличнэ“ да „сай“ отмэткэ дэнэ гына тунэмыт.

Строилова Ньуран 2-шо звэнажат шэнгаланак ок код. Чын, кызыт 2-шо звэнасэ пионьэр-влак коклаштэ 5 „посрэдствэннэ“ отмэткэ уло, но нуно март тылзыштэ пытараш мутым пуышт.

Смирнова.

Пионьэр комнат

Мэмнан комнатна ару, волгыдо. Йара жапна тыжакын эрта. Тыштэ шашкэ, шахмат адак „Йамдэ лий“, „Пионерская правда“, „Лэнин ой“ газэт-влак улыт. Пушкин уголокым пэш сайын сӧрастарымэ. Кажнэ пионьэрын кузэ тунэммыжым ончыктымо диаграм сакымэ.

Чэмэшэв Микалэ.

Шэрнур кыдалаш школ.

5-шэ звэна шолдыргэн

Кугу Шигак пэлэ кыдалаш школышто (Звэнигэ район) 5-шэ звэнасэ пионьэр-влак вэсын-вэсын кэлшэн огыт илэ. Тыгай осал койышым звэна вожатый Дружинин Виктыр шкэжак вуйлата. Садлан Дружинин, Йэфимов Онтон, Власов Миклай вэсын-вэсын пий дэн пырысла сырэн коштыт. Дисциплинат лушкыдо. Тидым отрäдат, школ пионьэр организацат огыт шэклэнэ.

Плотников Владимир.

Пионьэр пашам вийаҥдыман

Мэмнан школышто кок отрäдлан ик вожатый гына. Отрäд вожатый **Гаврилов Н**-ат пионьэр коклаштэ пашам ыштымашыжэ укэ. Тудын отрäдшэ нимогай пашам ок ыштэ.

Пионьэр-влак коклаштэ паша ышталт шогыдымылан кӧра пионьэр-влак коклаштэ дисциплинат пэш лушкыдэмын.

Звэна-влак сбор тэний ик канат эртарымэ огыл. Пырдыж газэт ок лэк.

Тидлан вэрчынак пионьэр-влак кокла гыч начар тунэмшэ шуко улыт. Тэвэ нунын лӱмышт: Григорьйэва Марйа, Сэргэйэва Ана, молат.

Пионьэр-влак йужышт осал пашамат ыштылыт, но иктышт вэсыштым, йолташ сэмын, тӧрлатымашышт укэ.

Фэдотов Иыван.

Пӧтйал пэлэ кыдалаш школ, Сотнур район.

Рэдакцэ дэч: Сотнур ВЛКСМ райком тидым ок шинчэ мачаш ок лий, тудо палэн шога, но нимогай мэрым ок ыштэ.

Пионьэр пашам тӧрлаташ ВЛКСМ Обком полша ман ӱшанэна.

Гумар—сай тунэмшэ

Шолэнгэр тӱҥалтыш школышто (Звэнигэ район) тунэмшэ Насибуллин Гумар мӧҥгыштыжӧ уроклан йамдылалташ посна паша пуса кым ыштэн. Шкэнжым арун куча. Гумар тунэммаштат отличник. Йара жапшэ годым колхозник-влаклан газэтым лудэш.

Плотников Владимир.

Кӧлан ӱшанаш?

14-шэ фэвральыштэ лэкшэ 9 №-ан „Йамдэ лий“-эш „Молан огыт аклэ“ лӱман статьаштэ Мамашэв, Кугу Шокшэм пэлэ кыдалаш школ пэлэнсэ улшо кружок-влак пашам огыт ыштэ ман, возымыжо чын огыл.

Мамашэв гын школышто начар тунэмэш.

Сэмьонов В., Исаков С., Сэмьонов Л., Лазарэв П., Лазарэв И., Корабльов, Ибрайэв, Макаров А., Иагэльдин, Фонарьов.

Рэдакцэ дэч: Тэ, шкэ статьаштыда, кружок-влакдан сай пашажым садак ончыктэн огыдал. Садлан „кружок-влак пашам сай ыштат“ ман возымыланда нигузэат ӱшанэн огына кэрт.

Иэҥ тэрэш кудалыштшэ-влак

(„Тэ кузэ шонэда“ сэрыш почэш)

Кой-сола пэлэ кыдалаш школын (Шэрнур район) 6-шо классыштыжэ тунэмшэ-влак: Анисимов, Горохов, Бирьуков, Азманов туныктышын мӧҥгыш пумо пашажым нигунамат огыт шукто. Матэматикэ дэн задачэ пуалтэш гын, задачын отвэтшым йолташыштын тэтрадьшэ гыч гына сэрэн налыт.

Шукэртэ огыл туныктышо **М. Горбунов** матэматик урок годым нинэ тунэмшэ-влакым доскаш лукто. Но нуно задачын отвэтшым гына сэрэн налмышт дэн, задачын кузэ ышталтмыжым нигузэат умылтарэн ышт кэрт. Сандэнак нунылан вожылаш, йошкаргаш логальэ.

Мыйын шонымаштэ йэҥ тэрэш кудалышташ, вэс мут дэн — йэҥ тэтрадь гыч сэрэн налын „шкэ шинчымашдам“ ончыкташ тӧчымӧ ок кӱл. Тыгэ мэ нимогай шинчымашымат она нал, шкэндам вэлэ онталэда.

Антропов Иосиф.

Зална газэтан лийжэ

Мэмнан Арбан пэлэ кыдалаш школ пэлэн (Йошкар-Ола район) 1-ой чырыкыштак пионьэр зал почылто. Зал почылтмылан йатыр жап эртыш, но тушто ситыдымаш-влак гына пытэн огыт шу. Мутлан залыштэ ик у газэтымат от уж, 6-шо фэвраль гыч ик у номырат лийын огыл. Ончыкыжым залышкына кӱрылтдэ газэт эрэак лийжэ манын дирэктор дэч йодына.

А. Эшплатов.

Макс-Майн

АКАМЛАН СЭРЫШ

Лэнинград олашкэ
Кодшо ийын шыжым
Кудальэ акайэмжэ
Институтыш тунэмаш.
Тунам мыйэ кодым
Колхозэш ивый дэн;
Тыйэ маныч:— „тыршэ,
Шольым, уш погаш“.

Тэний ындэ мыйэ
Кандаш ийаш лийын
Кайэм Нурма школыш
Тыйын сэмынак.
Авам мылам ойлыш:
— „Кушкат Макси эргым
Пэнгыдэм вийангын
Тый акат гайак“.

Книга-влакым тўрлым
Авам мылам налын
Кагаз альэ шуко
Тыйын пумэтат.
Сўрэтлэм мый талын:
Йанлыкым, пушэнгым;
Мыйым манынт чынжым:
художник лийат.

Акайэм тылат мый
Возалдэ ом чытэ,
Могай сылнэ кызыт
Йоча шамычлан.
Кузэ мэ эрдэнэ
Уло кумыл дэнэ
Кайэна школыш
Йывыртэн тўшкан.

ЙЭЧЭ ДЭНЭ

Ваштар йэчым чот шўкалын
Мардэж гайэ чот куржам;
Тыгэ талын чымалталын
Чодра дэкат лишэмам.

Могай сылнэ пўртўсшо,
Моктанэнат шэр ок тэм:
Чинчэ лумын тўсшо
Ший гай йолга ончылнэм.

А умбалнэ шэм чодражэ
Йўштб йужышто нэра.
Лум ўмбалнэ мыйын йэчэмжэ
Шкэ мурыжым мура.

Лэоньтйэв Ольош.

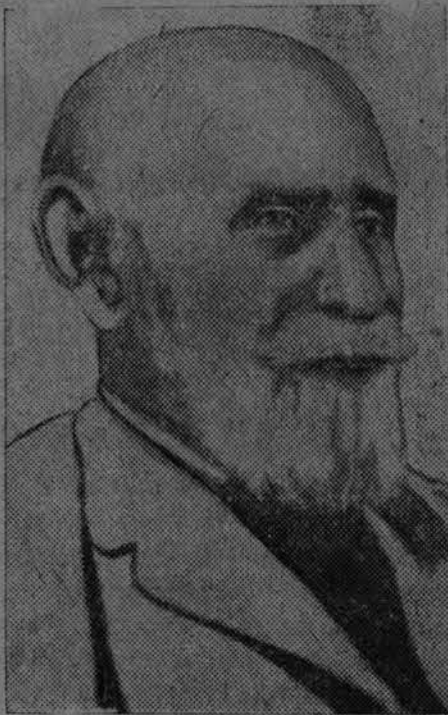
Йошкар-Ола район, Мэдвэдьэво йалсовэт, „Вторая пятилетка“ колхоз.

Мэмнан калэндарь

АКАДЭМИК И. П. ПАВЛОВ

(1936—1937)

Кугу совэт учоный Иван Пэтрович Павловын колымыжлан 27 фэвральлан ик ий тэмэ. Тудо 1849 ийыштэ Рäзань олаш шочын. Пэтэрбург университэтым тунэм пытарымэкшэ Войэнно-мэдицин акадэмийыш пурэн. Тудо 1879 ийыштэ врач лийын лэктэш.

Эртышэ курымын 70—80 ийлаштэ Павлов йэвропын талэ физиологшо Льудвиг да Гайдэнгайга дэн пырльа пашам ыштэн. Нунын дэч тудо шуко тунэмын, а варажэ нунын дэчат талэ лийын.

Акадэмик Павловын чумыр пашажэ айдэмын, вольыкын, йанлыкын, моло илышын кöргö мэханизмжым раш почын пуаш тыршымаштэ. Тудо нэрвнэ систэмым шымлымыжым, раш палэн налаш шонымыжым пытартыш кэчыжэ мартэат кудалтэн огыл. Нэрвнэ систэмэ дэн тудо шуко у паша влакым ыштэн. Тидым вэлэ огыл, Павлов физиологий наукышто моло тўрлö кўлэшан кугу пашамат млання ыштэн кодэн. Акадэмик Павловын шўдö дэнэ туныктэн кодымо йэнгжэ улыт. Нуно чыланат тудын туныктымыжым шымлэн, умбакыжэ шарэн, социализм пашашкэ ушэн толыт.

Павловын туныктымыжо, тудын пашажэ айдэмын тазалыкшым аралымаштэ вэлэ огыл, айдэмым ончэн, воспитатлэн куштымаштат кугун полша.

Павлов рвээ калыкым йöратэн. Ўмаштэ тудо рвээ калыклан шкэ поро кумылжым тыгэ каласэн:

...Нигунамат изижым палыдэ вигак кугушко ида тöрштö... Ындэ мый чыла палэм манын нигунам ида шоно. Тэндам кэч кузэ моктат гынат, ышкаланда „мый альэ нимат ом шинчэ“ ман каласаш пэнгыдылыкда лийжэ. Кугэшнымашлан вуйдам ида пу...

Тэвэ млання совэт кугу учоный Павлов могай чыным, сай ойым каласэн кодэн.

Млання тидым мондыман огыл.

Совэт профэссор испан рэспубликанэц-бойэцын ужмашыжым тöрлатэн

Наукын заслужонно мастарже профэссор В. П. Филатов шукэртэ огыл испан рэспубликанэц-бойэц Виктор Пассос морäкын шинчажлан опэрацым ыштэн.

Виктор Пассос Талавэра дэн Мадрид воктэн мäтэжник - влак ваштарэш крэдалын. Талавэра лишнэ крэдалмыж годым тудын шола шинчажэ нэлын сусыргэн. Тидым кўчык жапыштэ порэмдэн шуктымбнгö, Мадрид фронтыш кайэн. Ты фронтэш пурла шинчашкыжэ бомбын пудыргыжо логалын. Мадридыштэ тудлан опэрацым ыштэныт, но тидэ полшэн огыл. Варажым палэ лийын, Виктор Пассослан опэрацым ыштышэ врач—фашистын изажэ улмаш. Тидлэч варажэ тудо сайын уждымо шола шинчаж дэн фашист мäтэж ваштарэш крэдал кэртын огыл, сандэнэ фронт гыч пöртылалшыжэ вэрэштын.

Мэмнан дэнэ, Одэссэ олаштэ профэссор Филатовын клиникыштыжэ рэспубликанэц-бойэцын кок шинчажымат порэмдэн кэртыныт. Тыштэ профэссор Филатов шинчашкэ пурэн шичшэ бомбын осколкыжым магнит дэнэ шупшын луктын. Варажэ опэрацым ыштэн кок шинчажымат ужаш лийшым ыштэн. Тыгэ рэспубликанэц-бойэц мэмнан дэчын Испанийыш порэмын кайэн.

Каймыж дэч ончыч Виктор Пассос профэссор Филатовын клиникэшыжэ письмам кодэн. Тидэ письмаштэ тудо совэт учоный-влакын куго мастарлыкшым, пўтыньэкшак совэт наукым да совэт мэдицинын могай сай улмыжым уло чонжо дэн моктэн сэрэн. Шкэ сэрышыжым: „Эсэн лийжэ совэт кугу науко! Эсэн лийжэ Сталин йолташ!“ манын мутым кошартэн.

СЭРГО ОРДЖОНИКИДЗЭ НЭРГЭН ФИЛЬМ

Тидэ кэчылаштэ Совэт Ушэм мучко Сэрго Орджоникидзэ лўмэш лукмо кино сўрэт ончыкташ тўналалтэш. Ты сўрэт гоч Сэргон илышыжэ, пашажэ да колымэкшэ ужатымаш, тойымаш ончыктымо.

К. КОРЬАКОВ

ОНТРОПЫН ЙЭЧЫЖЭ

(ОЧЭРК)

Школышто пионьэр-тунэмшэ-влак погынэнытат, шкэ коклаштышт пэш кутырат.

— Кумышто кэчын тачэ гайак сай, ойар кэчэ лийэш гын, йэчэ дэн ўчашымашым ыштэна. Йöра вэт рвээ-влак?—физкультур дэн туныктышо маньэ.

— Ўчашаш-ўчашэна да, мылэнна йэчэ ок ситэ вэт.

— „Ок ситэ“ манын огына ойгыро. Чэрэт дэн мунчалтэна.

— Тыгэжэ гын, йöра.

— Ышкэмын сай йэчэм дэнглан локтылаш ом пу.—Йэчыжым чамакэн Сэргэй пэлэштэ.

— Пионьэрлан тыгэ ойлыман огыл. Йэчым йолташлан чамаваш пионьэрлан ок кэлшэ.

— Ындэ мыйын у йэчэ эрдалан лийэш, Онтроп куанымыла пэлэштыш.

— Кö налын пуа? Оксэм кö пуэн!

— Йэчым налмаш укэ, мый шкэ ыштэм.

— Ай, мом ойлыштат? Йэчым ышташ модыш огыл вэт.

— Огыда ўшанэ гын, мийэн ончыза, вара ужыда.

— Мо, тый кузэ моштэт?... Тый кушто тунэмынат?

— Нигуштат тунэмын омул. Йэчым ыштымэ нэргэн „Йамдэ лий“ газэтыштэ возымо, газэт почэш кызыт йэчым пэш ыштэм. Ындэ вашкэ пытарэм.

— Шангэ, тыйын сурт воктэч эртэн каймэм годым, пэш руэштмэ, пужармэ йўк шокта ыльэ. Тый йэчым ыштэт улмаш.

— Мый улдэ. Тэнгэчсэк толашэм.

— Йэчыжым мо дэн, кож дэн альэ пўнчö дэн ыштэт?

— Чудак, йэчым кö кож да пўнчö дэн ышта.

— А вара могай пушэнгэ дэн ыштэт?

— Тидэ нэргэн газэтыштэ чыла ончыктымо. Нолго дэн альэ ваштар лийэш гын, пэш сай йэчэ лийэш.

— Онтроп, вара тый ышкэ ыштымэ у йэчэ дэнэт ўчашаш лэктат?

— Лэкта-ам.

— Ышкэ ыштымэ йэчэ дэнэт пэш ончык от кайэ! Ышкэ ыштымэ—налмэ йэчэ гай огыл вэт! Иэчэтлан вэрч пытартыш вэрым налат гын, воштылаш тўналыт,—Сэргэй шыргыжалын пэлэштэ.

— Тэвэ ужына. Ала у йэчэм дэн пэрвой вэрым налам!—Онтроп чолган пэлэштыш.

— Онтроп, альэ ончыч ит моктанэ. Иэчэтшым ала ыштэн от шуктo.

— Мыйын йэчэ тöрлатышаш вэлэ кодын.

— Онтроп, мыйынат йэчэм укэ. Тачэ мыйат пырльа йэчэ ышташ мийэм.

— Мыйат мийэм,—вэсэ йэшарыш.

Школ ончылно:

6-шэ йанварыштэ, 12 шагат жапыштэ ПКШ-штэ тунэмшэ-влак йэчэ дэн ўчашымашым ончыктат. Кö кумыланжэ ўчашымашым ончаш школ ончыкэ чумыргыза!

* * *

Чынак, тачэ школ ончык йатыр чумыргэныт. Колхозник-влакат йатыр погынэныт.

Изиш лийэ, Онтропат у йэчыжым чийэн, мунчалтэн школ турашкэ толын шогальэ.

— Онтроп, мо пэш шуко шогышыч?

— Шогымыжо, йэчэ пунташ йэклака лийжэ“ манын шыштым шўрышым.

— Тыгэжэ тыгэ, тидэ у йэклака йэчэт дэн мэмнам кодэн чот чымалтат,—воштылалын Сэргэй пэлэштэ.

— Онтроп, садэ ышкэ ыштымэ у йэчэт мо?

Пионьэр-влак рат дэн шогальыч. Онтроп покшэлан шогальэ. Ончык лэктын возашлан йамдэ лийын шогат. Школ ваштарэш кум мэнгэ на рэ салма гай тöр вэр. Тидэ тöр вэрыштэ ныл угылан йэчэ корно лупшалт кийа. Тидэ йэчэ корнышто кажнэ кэчын рвээ-влак йэчэ дэн коштыт.

Кидыштэ улшо шагатым физкультур дэн туныктышо ончальат, шиштарэн пэлэштэ: „Йамдылалтса!.. икыт... кокыт... кумыт!“

Ўчашымаш тўналэ.

Йоча-влак уло вийышт дэн йэчэ тойаштым чымалтэн, ончык шўкалын-шўкалын колтышт.

Онтроп гын, мардэжла ончык лэктын возо. Ик кана шўкалмыжэ дэн 2-3 важык ончык кайэн колта.

— О-о! Онтроп у йэчыжэ дэн кузэ колта!

— Ончо, шэшкэ, тыйын эргыч кузэ ончыч чыма!—колхозник Микал ватэ Онтропын авазым шыргэн пэлэштэ.

(Мучашыжэ 4-шэ могырыштэ)

22

ФАШИСТ-ВЛАКЫН ИАНЛЫКЛАНЫМЫШТ

Фашист-влак Грэнада олам сэнгэн налмышт дэч вара, тыжэчын шылын куржшо-влакын мом ойлымыштым „Кларидад“ газэт пэчэтлэн.

Фашист-влак рэспубликанэц-влакым ола шўгарэш лўйкалэныт улмаш. Но шўгар колышо-влак дэн вашкэ тэмын да, ола йырысэ пасуэш куго шўгар-влакым кўнчэн, тушко кышкэныт. Тидын дэч ончычшо ола шўгарэш 7367 рэспубликанэц-влакым тойымо. Тугак Грэнадыштэ чылажэ 2 тўжэм утла ўдрамаш дэн йоча-влак лўйэн пуштмо.

Больницыштэ нэлын сусыргышо пашазэ улмаш. Арэстоватлымэ годым тудын 8 лийаш ўдыржат пэлэнжак лийын. Фашист-влак „олмапу дэч олмажэ мўндыркö ок воч“ манын, нувым когыньыштымат лўйэн пуштыныт.

Испаний гыч сэрыш

„Нуно пурэн огыт кэрт“

Баку Олан 12-шо школыштыжо тунэмшэ рвэзэ эспэрантист-влак испанийсэ рвэзэ-влак дэч письмам налыныт. Тэвэ нуно мом сэрат:

„Шэргакан йолташ-влак! Арнэва (Оривэла) школышто тунэмшэ-влак уло шўм дэн тэндам саламлат. Мэмнам кызыт сар пэш кугын пуштыландара, тыштэ мэмнан ачана дэн изана-влак колат. Мэмнан йал гыч 100 йэнг Испан рэспубликым интэрвэнт-влак дэч аралэн шога. Патыр рэспубликанэц-влак фашист тўшкам сэнгэн кэртыт. Мэмнан йэлын шуко пöртын пырдыжыштыжэ тыгай лозунгым ужаш лийэш: „Нуно пурэн огыт кэрт“.

Мэмнан илымэ йална изирак курык воктэн, сай млавдыштэ шинча. Мэмнан дэн апэльсин, финик, гранат, лимон, пэрц йэмыж-влак шуко кушкыт.

Шкэнан классэнам мэ Сталин, Ларго Кавальйэро, Мануэльа Асанья, Пассионарии, Чапайэв, Фурманов да моло мэмнан йöратымэ он дэн гэрой-влакын портрэтышт дэнэ сöрастарэн улына.

Ангэл Лорэс Гўилэ, Мануэль Морэн Гўилэ, Грацийа Абилйа Казэлэ, молат,

Испанийэ, Арнэва (Оривэла).

РЭСПУБЛИКЫШТЭ

Войэнниэ пашам тунэмына

Мэмнан Кужэнгэр йоча пöрт пэлэн осоавиахим кружок уло. Кружокыштыга арньялан кок гана тунэммаш эртаралтэш. Кызыт винтовкын ужашлажым тунэм пытарышна да кузэ туран лўйаш тунэмаш тўнгалынна.

Инородцэв дэн Иванов.

Шэрнур пэдучилищыштэ тунэмшэ-влак ворошиловла лўйшö значокан улыт. Изирак-влакшэ ЮВС значоклан нормым пуэныт. Йошкар армий пайрэм кэчын моло сорэвнованьэ-влак дэн пырльак, ЮВС значокан-влак коклаштат сорэвнованьэ эртаралтэ. Тэвэ Шэрбаков Иогор 25 очком налшаш гыч 25 очкомак нальэ. Ўдыр-влакат сай рэзультатым ончыктышт.

Ф. Димитрийэв.

Дэткор кружок

Газэтлашкэ возаш тунэмашлан мэмнан школышто дэткор-влак кружок организоватлымэ.

Дэткор-влак дэн кок арньялан ик кана дэткор кабинэтэш заньатьий эртаралтэш.

Загайнова Майра

Ронго район, Кужмарий пэлэ кыдалаш школ.

Журналым лукна

Мэ Кужмарий пэлэ кыдалаш школын 6-шо классыштыжэ тунэмшэ-влак пушкин дэкадыштэ Пушкин лўмэш сылнэ мутан, сўрьтан журналым лукна. Журналыштэ Пушкинын илышыж дэн почэламут-влакышт возымо.

М. Загайнова.

ОНТРОПЫН ЙЭЧЫЖЭ

(МУЧАШ)

Лач тидэ жапыштэ ончыч чымышэ Онтропнэ, йолжо мучыштэн, лумыш пурэн возо. Онтроп почэш иктэ-вэсэ пурэн-пурэн возыт. Лум вузык лийын кыньэлын, адак ончык чымат. Онтроп сайынак пурэн вочмыжо дэг, эн шэнгалан—20-30 важык нарэ вараш кийэн кодо. Тугэ гынат, Онтроп ўчашымыжым ок чарнэ. Содор йэчыжым чийшат, ала поктэн шуын, эртэн кайэм“ шоналтыш да, уло вийжэ дэн ончык чыма.

Ончэн шогышо-влаклан ўчашышэ-влак пэш онгайын койыт. Иужо нурэн возэш, йужо ончык лэктэш.

Изиш лий, мöнгэш савырнэн тол гыч койаш тўнгальыч. Торaштырак улытат, кö ончыч толэш, палэ огыл.

— Ончыза, кö-влак эн ончыч толыт?

— Оксина тый палэт мо?

Онтроп дэн Пöтыр ончыч толыт аман.

— Кай, ала мом ойлыштат! Онтропшо пэш вараш кодын ыльыс.

— Кузэ ончык лэктын кэргын? Онтроп огыл дыр. Эртак лум вузык да, палашат ок лий.

— Онтроп, Онтроп толэш! Вараш кодшо ончык лэктын! Чынак, Онтроп шэнгэлан кодын ыльэ гынат, молым поктэн шуын, ончыко лэктын. Тэвэ тудо у йэчыжэ дэн кугу кайык чонгэштымыла вэлэ койэш. Онтроп почэш, Пöтыр пэш чыма.

— Онтроп, Онтроп! Вашкэ-вашкэ!

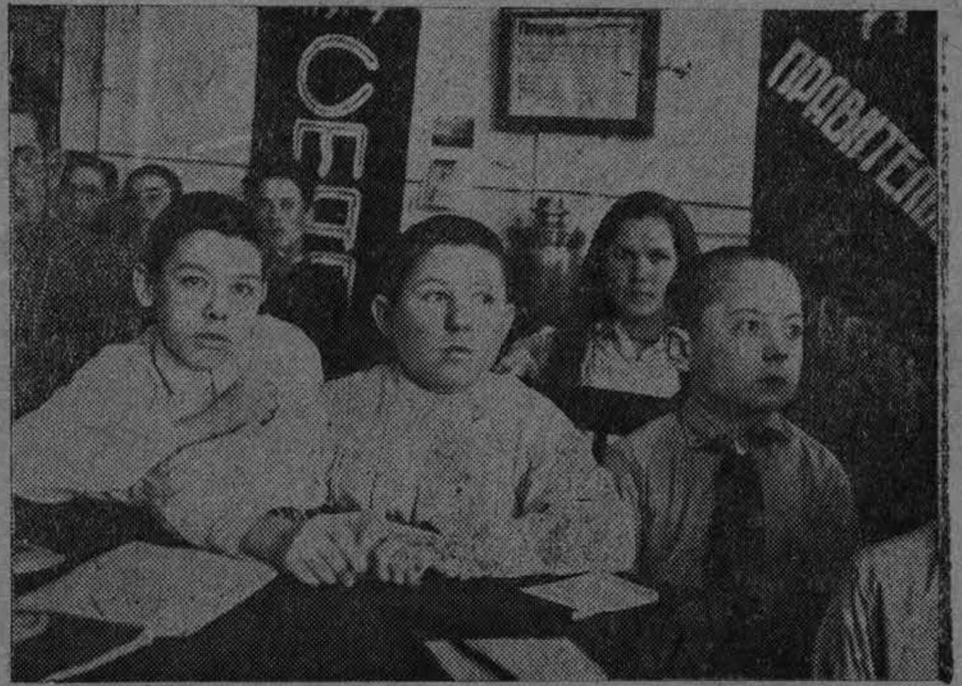
— Пöтыр-Пöтыр чотырак шўкал! Вараш ит код!—калык коклаштэ йўк шокта.

— Онтроп кэртэ-э-эш! Вараш кодшо пэрвой вэрым нальэ!

— Айдыза, Онтропым кўш нöлтэна.

— Айдыза!

Онтроп йыр йэнг-влак куткыла пўтырвэн, Онтропым кўш нöлтат.

Йошкар-Ола районысо сэлькор-влак совэщаньыштэ лийшэ самырык йункор-влак (пурла гыч шолашкэ) Эшплатов А.—Арбан пэлэ кыдалаш школ гыч, Иванов И. Шэкльанур пэлэ кыдалаш школ гыч, Бабин Н. „Чодра Марий“ колхоз гыч.

МЫЙЫН БЛОК-НОТЭМ

СÖСАН (КУЧО) МО ГЫЧ ЛИЙЭШ?

Вашмутым Москосо образцова йоча больницын докторжо Б. С. Гиршбэрг пуа

Сöсан—тидэ илышэ шукш-влак. Нуно путыракшым шолышто, мокшышто шыл чогаштэ, йужышт шодышто да вуйторыкышто илат. Нуно шкэныштын йадыштым луктын, мэмнан организмлан кугу зийаным кондат. Сöсан чэр пижмын шуко тўрлö палыжэ уло. Иужын упша тамжэ пыта (кочкын ок кэрт), укшынчыкта, онг йымалнэ корштымым шижаш тўнгалэш, а йужым пушкэдыкта да йöсланэн мала.

Мэ шкат шинчэна, йаклаштэ тўгö лэкмэ вэр посна укэ. Сандэнэ нуно вўташкэ, вўта шэнгэкэ да пакчашкэ коштыт. Нуно тыгэ коштмышт дэн ты чэр дэн сурт-пэчэ йырыштым локтыл пытарат. Тыгэ сöсан чэр дэн чэрланымашын ик чийжэ тыштэ шотлалтэш. Тугак кўчымö шыл кочмаш гыч, ты чэр дэн чэрланышэ дэн ик кўмыжсовла дэн пырльа кочмаш гыч, пырльа малымэ дэн лавран вўд йўмаш гыч пижэш.

Чўчкыдынракшэ айдэмын шолыштыжо „аскариды“ лўман йыргэшкэ сöсан лийэш. Тудын кужытшо 15—25 см. Тудо йўр почэш лийшэ йыл ганьырак. Тидэ аскаридын муныжо айдэмын кöргышкыжö логалэш гын, тушагын тудо кугэмэш. А тидэ айдэмын тазалыкшылан пэшак кугу энгэкым конда, айдэмым колымашкат шукта.

Ты чэр дэчын аралалташ вэрчын, шкэм арун кучаш кўлэш. Тидлан тўгö лэкмэ дэч вара ик канат кидым мушдэ кодман огыл, тугак кочкаш шичмэ йэда кидым мушкаш кўлэш.

Тидын дэч посна алак „острицы“ лўман пэш изи шукш-влак улыт. Нунат шолыштак илат да айдэмын тазалыкшылан пэш кугу энгэкым кондат. Нунын дэч аралалташлан тугак моткоч арун илаш кўлэш; нигунамат кўчым кужын кучыман огыл. Кочкаш шичмэ йэда кидым мушман.

Нинэ шукш-влакым тўгö лэкмаштэ ужмэк, вигак врач дэк кайыман. Нунын чылашт дэчат аралалташлан кўлэш эм уло.

Кино

Сталин ойла

1936 ий, 25-шэ нойабрь. Моско, Крэмль Дворэц залыш Сталин, Молотов, Каганович, Калинин, Ворошилов йолташ-влак лэктыт.

Калинин йолташ увэртара:

— Совэт Ушэм Конституцын проэктшэ нэргэн докладлан мутым Сталин йолташлан пуалтэш!

Сталин трибунышто...

Кызыт Йошкар-Ола кино клубышто „Сталин йолташын 8-шэ Чрэзвычайнэ Совэт Сйэздыштэ Конституцын у проэктшэ нэргэн докладшэ“ лўман чаплэ кино сўрэт ончыкташ тўнгалмэ.

ФОТО КРУЖОКЫМ ПОЧНА

Мэ, Кужэнгэр йоча пöртыштö илышэ йоча-влак шукэртэ огыл фото кружокым почна. Кружокышко чылажэ 30 йоча пурыш. Кружокнам Павэл Андрэйэвич вуйлата, тудо пэрвой заньатьийыштэ фотоапаратын могай-могай ужашлашт улмым палыктыш.

Токмэтов дэн Инородцэв Т.

Врид. отв. редактора—
Н. А. СМИРНОВ.

Упол. Марлита № 31. Тираж 10037 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктышэ „Марий Коммун“